

ΤΕΧΝΕΣ & γράμματα
BIBΛΙΟ

Αναζητώντας τη γυναίκα με τη μάσκα

Το ταξίδι του Εμίλιο Γάουνα στα μονοπάτια της ψυχής είναι η «ωραιότερη ιστορία του κόσμου», όπως πίστευε ο Μπόρχες;

Το «Ονειρο των πρώτων» του Αδόλφο Μπίου Κασάρες κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1957 και μέχρι σήμερα αντιστέκεται σθεναρά στον χρόνο και στα λήθη και θεωρείται μια κλασική. Στην Ελ-

λάδα κυκλοφόρησε πρώτη φορά το 1993 από τις εκδόσεις Ορερά και φέτος μας παραδίδεται ξανά από τις εκδόσεις Πατάκι σε μετάφραση (όπως και την πρώτη φορά) του Νίκου Πρατσίνη. Η

υπόθεσή του εκτυλίσσεται στο Μπιούνος Άλπες στα τέλη του '20, όταν μετά από μια μεθυστική νύκτα στο καρναβάλι της πόλης βρισκόμαστε την ήρωα του βιβλίου, Εμίλιο Γάουνα, να νιώθει ότι

έχει ζήσει τη μεγαλύτερη εμπειρία της ζωής του, αλλά να μη θυμάται τίποτα παρά μόνο μερικά θροισίματα μηνιας από μια γυναίκα με μια μάσκα, μια λιμνι, τους δρόμους της πόλης.

Η «Κ» καλεσε δύο συνεργάτες της για να παρουσιάσουν το βιβλίο που ο Χόρχε Λουίς Μπόρχες, επιστήθιος φίλος του Κασάρες, είχε χαρακτηρίσει ως την «ωραιότερη ιστορία του κόσμου».

«Πέρα στα Μαρξενμπαντ» (1961) του Αλέν Ρενέ. Είδωλο και αντανακλάσεις. Ο ήρωας του Κασάρες αναζητεί μια ύπαρξη που ζει μόνο στους δοιολώδεις διαδρόμους της φαντασίας του.

Η καρδιά της εξαπάτησης

Του ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Παίζοντας διαρκώς με τα μυστήρια του χρόνου, αυτού του παράδοξου, ακατανόητου ποταμού που μέσα του πλέθουμε όλοι, το «Ονειρο των πρώτων» κάνει κάτι ακόμη πιο παράδοξο: μοιάζει πολλές ιστορίες του φανταστικού προσπεύουν να διαστρέφονται «τι θα γινόταν αν» επιβιβάζουμε στο παρελθόν—το δικό μας ή του κόσμου—το βιβλίο αυτό κάνει ένα ταξίδι στο μέλλον—δηλαδή στον πεπρωμένο—προσταθδόντας να δει το παρελθόν, να το αποκρυπτογραφήσει, και να το βιώσει εκ νέου ανακαλύπτοντας την ουσία του. Και κάνει αυτό το ταξίδι όχι με κάποιο είδους μηχανή ή σκάφος, αλλά με το όχημα της επανάληψης. Με τη διαφορά ότι στο τμήμα αυτού του ιδιόμορφου οχηματος κρέμεται η ίδια η μοίρα. Έκουμε να κάνουμε εδώ με την ίδια την καρδιά της εξαπάτησης: ένα κατασκευασμένο déjà vu.

Ο Εμίλιο Γάουνα βαδίζει συνεχώς σε ένα λαβρινθό. Η ίδια του η ζωή είναι ένας λαβρινθός, και ο Γάουνα κάνει ό,τι μπορεί για να φτάσει όχι σε κάποια έξοδο που θα τον λύτρωνε, αλλά στο σκοτεινό, φαντασμακτικό απρόσιτο κέντρο του. Εκεί όπου κρύβεται, η σκόλη του πεπρωμένου, ο δικός του Μινώταυρος. Δεν είναι κανείς να απομυθώνει τη ζωή, δεν θα ποχώσει ποτέ αν δεν τον βρει, κι αν δεν του βγάλει τη μάσκα, αυτό το ταίριαρο κεφάλι, που ίσως είναι ένας κολοβός. Θέλει να αποδείξει πως είναι γέννησις, πως είναι πραγματικός άνθρωπος, πως το γεγονός ότι βρέθηκε εκεί, γιγμένο στον δικό του λαβρινθό, έχει κεφαλαιώδη σημασία, και πως όλα τα άλλα—η «πραγματική» ζωή, η καθημερινότητα όπως ορίζεται από τον έργο κομμο—δεν έχουν αξία. Τίποτε δεν έχει αξία αν είναι ανίκανος να εκπληρώσει τις επαγές του πεπρωμένου

στού. Τίποτε δεν έχει αξία αν δεν αναβρεθείς «α» εκείνο το μέρος, την ίδια ώρα, στο ίδιο ξέφωτο, ανάμεσα στα ίδια δέντρα, που οι μορφές τους φάνταζαν σαν γίγαντες με στη νύκτα». Αν δεν πιστέψεις πάνω στα χνάρια σου ακολουθώντας την προσωπική σου εμπειρία, πώς μπορείς να συνεχίσεις να ζεις;

Η νύκτα και η μέρα, η Κλάρα και η γυναίκα με τη μάσκα, ο έρωτας και η απιστία, το σπίτι και ο φίλος, ο πατέρας Βαλέργια και ο μάγος Ταρούδα, η φασαριόδικα τρέλα του καρναβαλιού και η ψυχία της εξοχής, φθηνά κρασοπουλιά και πανέκριβα κέντρα διασκέδασης, το «α» «α» και ολόκληρο,

Ο Εμίλιο Γάουνα βαδίζει συνεχώς σε ένα λαβρινθό. Κάνει ό,τι μπορεί για να φτάσει στο σκοτεινό κέντρο του. Εκεί όπου τον περιμένει ο δικός του Μινώταυρος.

μνήμη και όνειρο, η ζωή μέσα και η ζωή έξω από τον λαβρινθό: το μυστήριό τους είναι γεμάτο δίπλωτα, και ο Γάουνα πρέπει διαρκώς να επιλέγει, όχι αυτό που του συμφέρει, αλλά αυτό που θα εκπληρώσει το πεπρωμένο του. Ο Αδόλφο Μπίου Κασάρες, ένας σκεδόν-παντογνώστης φημιγής που σπούδασε κάποιες πολύ συγκεκριμένες στήσιες, να απεικονισθεί με άμεσο τρόπο σε εμάς, τον αναγνώστη, ήτοι ένα λαβρινθώδες κατασκευασμα εδώ, όπου το οποίο όλο εμπισ θέλωμε να ξεφύγουμε—κι ως τρομακτικώς μ' αυτό που είναι να έρθει. Το χτί με απλά υλικά, με τραγωδία και μουσική, με έλοχα πορτρέτα που σακαρωφεί επιλογέντας αναπάντεχες πινελιές, με δύο-

τρεις σκεδόν ονειρικής κραιπλάς που σε μεθούν, και με πολλά Αργεντινή. Και με ιδέες για να στοκαστούμε πάνω στη μοίρα, στο πεπρωμένο, στην τύχη, στην ελεύθερη βούληση, στη δυνατότητα μιας να αλώδουμε αυτά που μας είναι «φραμμένα».

«Τι άλλο είναι η ζωή εκτός από θύμηση; Μην την καταστρέψετε», θα πει ο μάγος Ταρούδα στον Γάουνα, ξέροντας πόσο καλά πιασ τότε ακριβώς είναι για να βρει στο μέλλον αυτό που έχασε στο παρελθόν θα πυροδοτηθεί μέσα του. Δεν μπορείς να ξεφύγεις από το πεπρωμένο σου: είσαι πάντα ο κεντρικός χαρακτήρας ενός σπαρτακτικού τραγουδιού που παίζει ξανά και ξανά μια ξεκούρμηστη ορχήστρα στο καρναβάλι.

Εξαιρετική έκδοση, πολύ όμορφη με τ'άφραση, πρώτες που χαρίζονται μέσα σου (ο μισοπροσελικός γιατρός Βαλέργια είναι εκπληκτικής δυναμής χαρακτήρας, και ασφαλός ο πιο ισχυρός από όλους), ένα κείμενο γεμάτο μουσικότητα—με τη βουήθεια των σημειώσεων του μεταφραστή μπορεί, μάλιστα, κανείς να φτιάξει ένα οδοντογλυφικό με υπέρκομα τόνγκο—, ένα βιβλίο που κάποιος θα πείσει πολύ καλά βέβαια διαβάζοντάς το, μα που θα απολαύσει ακόμη περισσότερο με μια δεύτερη ανάγνωση—κι ως ξέρετε το τέλος. Ή μάλλον: ακριβώς επειδή μια ξέρετε το τέλος του.

Μια επικίνδυνη λαχτάρα

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Αν ο Αλέν Ρενέ πέτυχε με τη δεύτερη μεγάλου μήκους ταινία του, το «Πέρα στα Μαρξενμπαντ» (1961), να κάνει μια από τις πιο επιτυχημένες διασκευές μυστηρίου στο σινεμά, αφού αποφεύγοντας τ' αναπαράσει την ήλική της «Ευφροσύνη του Μορέλ» (1940), γύρισε ένα φιλμ les και προβαλλόταν απευθείας από τη δαιμονική μηχανή που είχε σχεδιάσει ο Μορέλ, τότε ο κινηματογραφιστής Κρις Μαρκερ, αυτός ο μικρός Γκοττάρ, είχε σίγουρα διαβάσει το «Ονειρο των πρώτων».

Στον Κασάρες άρεσε η επανάληψη. Η «Ευφροσύνη» είναι μια επανάληψη ολογραμμάτων που γίνεται παγίδα για τον ήρωα. Ο ήρωας ερωτεύεται τη Φουστίν. Μόνο που η Φουστίν δεν υπάρχει. Υπάρχει η τριτοδιάστατη προβολή της, κάποιες κινήσεις της σε λισπία.

Σαν ένα απομονωμένο ζώος πάνω σ' ένα απομονωμένο νησί. Στο «Ονειρο», που κυκλοφόρησε το 1954, τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά. Εκεί ο Κασάρες θέλει το έτος ερώτημα: μήπως η λαχτάρα μας να επαλάβουμε ένα γεγονός, με τις αναπόφευκτες μεταμορφώσεις που θα προκύψουν, είναι επικίνδυνη και θανατηφόρα. Συγκεκριμένα, ο Γάουνα προσπαθεί ν' αναπόσει μια νυκτερινή κραιπλή προκειμένου να την αποσπασήσει, όπως περιπύο ο πρωταγωνιστής του «La jete» (1962). Η ζωή είναι μια

απαβάρη μηνιας. Ή, καλύτερα: η μνήμη είναι ένας ζωντανός οργανισμός, ένα στήμα έτοιμο να μας κατασπαράξει.

Στη μιούσφρ ταινία επιστημονικής φαντασίας του Μαρκερ, σταματάει με αστραπιαίες φωτογραφίες, ένας ταξιδιώτης του χρόνου θέλει να διαλεκτάσει μια ανάμνηση που τον τυρνώνει από την παιδική του ηλικία: αεροδρόμιο του Ορλί, ένας παγωμένος φίλος, μια νέα γυναίκα. Μετά από περιπλανήσεις, επιστρέφει σ' εκείνη την ανουακτική Κυριακή, για ν' ανακαλύψει πως το πρόσωπο της γυναίκας σηματοδοτεί τη στιγμή του θανάτου του. Ίσως ο σπύρος του μυστηρίου είναι που έγραψε ο Κασάρες.

Βέβαια, το «Ονειρο» δεν έχει την οικονομία του φιλμ. Η γραφή συμβαίνει συχνά όταν η προση γαυτίζονται σε μια καλή ιδέα, η πρόζα του Κασάρες έχει ένα ύφος που καλάρνει από σελίδα σε σελίδα, σαν ένα μαλακό υλικό που αρχίζει να λιώνει ανάμεσα στις λέξεις, χωρίς τη συνοχή που υιοθετεί η ένταση, επειδή μάλλον συμπεριφέρεται όπως ένα παιδί που είναι απρόσεκτο, αφού ξέρεται πως θα το προστατεύσει η μάνα του.

Σ' αυτό μπορεί να φταιω κι εγώ, όπως σπαίρει οι αναγνώστες όταν διαβάζουν βιβλία με μεταμυσμένη, μια γυναίκα χωρίς πρόσωπο, χωρίς εκόνα, με την ίδια μάνα που ο άντρας στην «Ευφροσύνη» καθοδικά για την εκόνα της νεκρής Φουστίν. Κατάληγο να διαβάσει ένα βιβλίο όπως ένας καταούφης που επιμενε να τρέξει πίσω από την εκόνα της ζωής, μήπως επιτέλους συναντήσει τη στιγμή του θανάτου του και γεννηθεί ξανά; «Κατέριξε πως ήταν πιο εύκολο να φανταστεί τον θάνατο από ό,τι μια εποχή όπου ο κόσμος θα συνεχίσει να υπάρχει χωρίς αυτόν».

ΑΔΟΛΦΟ ΜΠΙΟΥ ΚΑΣΑΡΕΣ Το όνειρο των πρώτων εκδ. Πατάκι, σελ. 328